

POMPIERII MILITARI PE FRONTURILE RĂZBOIULUI INDEPENDENȚEI DE STAT (1877–1878)

CONSTANTIN CORNEANU
(Muzeul Național al Pompierilor)

Cucerirea independenței de stat, cu arma în mână în fața redutelor otomane de la Plevna, Rahova și Vidin (1877–1878), a fost un pas absolut necesar și firesc în drumul spre Marea Unire din 1 Decembrie 1918. În aceste momente istorice, Corpul Pompierilor Militari s-a aflat în linia întâi a marilor prefaceri naționale și sociale, a afirmării națiunii române și a voinței ei de libertate și independență. În bătălia pentru cucerirea independenței de stat a României, pompierii militari s-au acoperit de glorie și au scris, totodată, o pagină unică și irepetabilă în istoria acestei arme.

POMPIERII MILITARI INTEGRAȚI SISTEMULUI NAȚIONAL DE APĂRARE

În efortul de-a asigura modernizarea, progresul și, mai apoi, independența României, elitele politice ale timpului s-au preocupat și de întărirea puterii armate, respectiv consolidarea capacităților de apărare ale statului român. Organizarea sistemului național de apărare s-a realizat în baza *Legii pentru organizarea puterii armatei* din 11 iunie 1868, urmată de cea din 21 martie 1872, în urma căreia s-au structurat Armata permanentă și Armata teritorială (corpurile de dorobanți și grăniceri), secondate de către Miliții (înglobau pe toți tinerii care satisfăcuseră serviciul militar și aveau cel mult 36 de ani împliniți), Garda orășenească (pentru orașe) și gloatele pentru sate, ambele cuprinzând bărbații între 36 și 50 de ani. În conformitate cu prevederile articolului 32 din Legea din 11 iunie 1868, „trupele de pompieri dependente de autoritatea militară în privința organizării și disciplinei militare sunt cele din București și Iași, precum asemenea și din celelalte orașe după cerințele locale”¹. Drept consecință a acestei prevederi legislative, Batalionul de Pompieri București și Divizionul de Pompieri din Iași vor deveni parte componentă a Armatei permanente, în timp ce subunitățile de pompieri din celelalte orașe se vor încadra în Armata teritorială, fiind militarizate, nu militare. *Regulamentul asupra*

¹ „Monitorul Oastei”, nr. 21/1868.

comenzilor de pompieri urbani din 1871 va stabili structura organizatorică a formațiunilor de pompieri ce făceau parte din Armata teritorială. Totodată, articolul 38 al Legii din 21 martie 1872 va menționa în mod expres faptul că Armata teritorială va avea în compunere și baterii de artilerie, alături de regimente de infanterie (dorobanți) și regimente de cavalerie (călărași).

În condițiile în care posibilitățile financiare ale statului român erau limitate, deservirea bateriilor de artilerie din cadrul Armatei teritoriale a fost încredințată celor care aveau cunoștințe minime necesare însușirii instrucției artileristice, respectiv pompierii militari. Pe 12 martie 1874 va fi emisă *Legea pentru modificarea unor articole din legea de la 11 iunie 1868 și din legea de la 21 martie 1872*. În articolul 37 al noii Legi se menționa: „Pompierii orașelor București și Iași, precum și ai reședințelor de județ, sunt organizați și formați ca trupe de artilerie, constituind artileria Armatei teritoriale. Ei depind direct de Ministerul de Război”². În conformitate cu prevederile articolului 45, comandanții noilor unități create erau ofițeri ce proveneau din artilerie sau geniu.

În baza Decretului nr. 702 din 28 martie 1874 se vor constitui 9 baterii de artilerie teritorială, grupate în cadrul celor patru divizii teritoriale în care era împărțită România:

- La Divizia I teritorială (Craiova) era înființată Bateria de pompieri Craiova cu secții la Severin și Pitești. Colonelul Iulius Dunca a fost numit în funcția de comandant al artileriei Diviziei.
- La Divizia a II-a teritorială (București) era înființat Divizionul de pompieri București, compus din trei baterii de artilerie și un „pluton afară din rânduri”, iar din 1876 va fi întărit cu Secția de pompieri Giurgiu și Bateria teritorială de pompieri Ploiești, care avea și o secție la Buzău. Locotenent-colonelul Badea Dan³ a devenit comandantul artileriei Diviziei a II-a teritoriale.
- La Divizia a III-a teritorială (Galați) vor fi înființate Bateria teritoriale Galați, cu o secție la Brăila, respectiv Focșani, cu o secție la Bârlad. Maiorul Alexandru Fălcoianu (Regimentul 2 artilerie) va fi numit la comanda artileriei acestei Divizii.
- La Divizia a IV-a teritorială (Iași) erau înființate Bateria teritoriale Iași, cu o secție la Botoșani, și cea din Roman, cu o secție la Bacău. Maiorul Alexandru Robescu (Regimentul 2 artilerie) va prelua comanda artileriei Diviziei a IV-a teritoriale.

În baza Decretului nr. 1 588/1874, Ministerul de Război a hotărât ca locotenent-colonelul Iulius Dunca să fie întrebuințat „la inspectarea tuturor bateriilor de

² Ion Panțuru, *File din istoria pompierilor români. Contribuția pompierilor artileriști la războiul pentru independență*, București, Ministerul de Interne – Serviciul Editorial, Presă și Propagandă în Rândul Populației, 1977, p. 16.

³ Locotenent-colonelul Badea Dan făcea parte din Corpul Pompierilor Militari încă din 1858 ca instructor de gimnastică.

pompieri din țară”⁴. Se înființa, astfel, funcția de Inspector al Corpului Pompierilor Militari, care va fi desființată în 1883 ca urmare a încadrării pompierilor militari în structura regimentelor de artilerie. Funcția va fi reînființată în 1912 și va fi încredințată comandantului Companiei de pompieri București. Divizionul de pompieri București va deveni, în mod tacit, unitatea fanion, port-drapelul bateriilor de artilerie teritorială. În cadrul unității vor funcționa școli de instructori (școli de cadre), cu durata de șase luni, iar fiecare baterie sau secție din țară urma să trimită câte 2 gradați pentru a deveni instructori. Căpitanul Constantin Horezeanu, mutat din Regimentul 1 artilerie, va deveni conducătorul cursului de pregătire. Absolvenții cursului deveneau, la întoarcerea în unitățile de bază, brigadierii (grad echivalent celui de caporal) sau sergenți-instructori în propriile baterii de artilerie. Unitățile de artilerie ale Armatei teritoriale aveau în dotare tunuri franceze cu țeava din bronz, calibru 121,3 mm (model 1858) și belgiene, calibru 86,5 mm (model 1863), ambele cu încărcare pe la gura țeavii. Începând din 1871, unitățile de artilerie ale Armatei permanente vor dispune de tunuri Krupp, cu țeava din bronz, calibru 78,5 mm (48 de piese), urmate în 1875 de alte 48 de tunuri Krupp cu țeava din oțel, calibru 87 mm. În 1877 vor fi achiziționate din Rusia tunuri grele de asediu Lavrov (model 1872 – calibru 152,4 mm).

BĂTĂLIA PENTRU APĂRAREA LINIEI DUNĂRII (APRILIE 1877 – IANUARIE 1878)

În contextul evoluțiilor politico-diplomatice și militare din sud-estul Europei, mai exact al revoltelor antiotomane din Bulgaria, Bosnia-Herțegovina, Serbia și Muntenegru din anii 1875 – 1876, precum și al implicării Imperiilor austro-ungar și rus în aceste procese, România se poziționează, pentru început, într-o neutralitate binevoitoare popoarelor creștine din Balcani. Sprijinul acordat de către România, mai mult sau mai puțin discret, luptei popoarelor din Balcani (*înlesnirea trecerii revoluționarilor bulgari și voluntarilor ruși peste Dunăre, adăpost și hrană pentru mii de refugiați sârbi, tranzitul armelor din Rusia spre frontul din Balcani, sprijin pe linie sanitară, respectiv trimiterea unei ambulanțe și a personalului medical în Serbia*) a stârnit protestele Imperiului otoman.

Pe 24 septembrie 1876, Consiliul de Miniștri al României a decis concentrarea trupelor permanente și teritoriale pentru instrucție și manevre, chemând, totodată, și rezervele lor. Acoperirea cheltuielilor acestei concentrări s-a făcut prin contractarea unui credit de 200 000 lei repartizați proporțional pentru infanterie, cavalerie, artilerie, geniu și unitățile din trupele nepermanente de dorobanți și călărași. Având în vedere o viitoare participare a bateriilor de artilerie teritoriale la manevrele militare din cursul anului 1876, bugetul pompierilor fusese mărit, în baza Înaltului Decret nr. 670 din 5 aprilie 1875, la 1 032 000 lei față de 726 615 lei cât era la data înființării. Un efectiv total de 37 730 de oameni, 120 de tunuri și 7 046 de cai s-au

⁴ *Istoricul pompierilor militari (1835 – 1935)*, București, 1935, p. 162.

aflat pe câmpurile de instrucție și concentrare din toamna anului 1876. În toamna anului 1876 se vor constitui diviziile active cu efective de război ale armatei române având drept obiectiv consolidarea apărării liniei Dunării și controlul navigației pe fluviu. Având în vedere perspectiva unei invazii otomane, au fost fortificate sectoarele ce păreau foarte ușor de forțat de pe malul sudic al Dunării, de către trupele otomane, precum și cele de la Gruia, Bechet, Turnu-Măgurele, Giurgiu, Brăila, Barboși și Calafat.

În cursul zilei de 29 septembrie 1876 se vor desfășura în Crimeea, la Livadia, discuțiile româno-ruse privind condițiile trecerii armatei ruse prin România spre câmpurile de luptă din Balcani în perspectiva noului război ruso-turc ce se prefigura. Pe 5 noiembrie 1876, ambasadorul rus la Constantinopol, N. P. Ignatiev, îi va trimite primului-ministru al României, Ion C. Brătianu, o scrisoare confidențială în care îi va menționa „gloriosul rol istoric pe care ea (România – n. n.) e chemată să-l joace în Orient”⁵. În raportul marelui duce Nicolae către țarul Alexandru al II-lea, din 26 decembrie 1876, se va menționa faptul că „fără bunăvoința efectivă a României de a ne ajuta (pe noi rușii – n. n.)”⁶ era imposibil de-a fi întrunite condițiile necesare desfășurării cu succes a operațiilor antiotomane ale armatei ruse în Balcani. Marele Stat-Major rus va lua în calcul, încă din 23 decembrie 1876, cooperarea militară a României, schițând desfășurarea posibilă a dispozitivului și efectivelor în zona frontierei comune, precum și posibilitatea subordonării acestor forțe principelui Carol I. Guvernul de la București va hotărî, pe 31 martie 1877, mobilizarea armatei române, iar pe 1 aprilie a fost convocat un Consiliu princiar, cu participarea principelui Carol I, a membrilor Cabinetului și a altor personalități politice ale vremii, în care se vor discuta perspectivele imediate ale României: neutralitate sau participarea la războiul ruso-otoman pentru obținerea independenței de stat. În pofida faptului că liderii opoziției politice au optat pentru o altă formulă de obținere a independenței de stat și pentru păstrarea neutralității, principele Carol I și membrii Cabinetului au fost pentru încheierea Convenției militare româno-ruse și pentru cooperarea militară cu Rusia țaristă și popoarele balcanice în lupta pentru dobândirea neatârării politice.

Pe 4 aprilie 1877, Mihail Kogălniceanu, ministrul de externe al României, va semna alături de baronul Dmitri F. Stuart, agentul diplomatic și consulul general al Rusiei țariste la București, textul Convenției politice româno-ruse ce reglementa trecerea armatei ruse spre Balcani prin teritoriul României. Rusia țaristă se obliga să respecte „drepturile politice ale statului român, astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele existente”⁷, precum și a „menține și a apăra integritatea actuală a României”⁸. Pe 6 aprilie 1877 se va emite decretul de mobilizare al armatei române și, drept consecință, se va stabili structura organizatorică a armatei mobilizate, respectiv constituirea Corpurilor de Armată I (Diviziile 1 și 2 infanterie) și II (Diviziile

⁵ *Istoria militară a poporului român*, vol. IV, București, Editura Militară, 1987, p. 595.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, p. 599.

⁸ *Ibidem*.

3 și 4 infanterie). Fiecare Divizie avea în compunere: 2 brigăzi de infanterie, 1 brigadă de cavalerie, 1 divizion de artilerie format din 3 baterii, 1 coloană de muniții, 1 companie de geniu și 1 ambulanță. În rezerva fiecărui Corp de Armată se afla o rezervă de artilerie, respectiv un regiment cu 6 baterii. În compunerea brigăzilor de infanterie și cavalerie intrau unități din Armata permanentă și din cea teritorială.

Armata de operații număra la sfârșitul lui mai 1877 un efectiv de 67 576 militari (1 540 ofițeri și asimilați, 60 135 trupă), grupați în 54 batalioane de infanterie, 48 escadroane de cavalerie și 24 baterii de artilerie. **În structura acestei armate se aflau mobilizați 1 727 de pompieri (56 ofițeri și asimilați, 1 671 trupă).** Acestor efective li se adăugau 31 batalioane de infanterie și 4 escadroane de cavalerie (33 000 de militari) din cadrul Miliției, 16 000 de oameni din cadrul Gărzilor orășenești, secondati de 4 baterii de artilerie, precum și recruții contingentului 1877 (14 000 de oameni) ce vor fi chemați sub arme cu începere din 15 iulie 1877. Din totalul forțelor mobilizate (130 576 de oameni), un efectiv de 15 300 de dorobanți și călărași vor rămâne în țară pentru paza frontierelor și asigurarea ordinii interioare.

Camera Deputaților și Senatul României au ratificat cu majoritate de voturi Convenția politică româno-rusă, în cadrul ședințelor din 16 și 17 aprilie 1877, în condițiile în care trupele ruse intraseră în România încă din seara zilei de 11 aprilie 1877. Rusia țaristă va declara război Imperiului otoman pe 12 aprilie 1877. Trupele ruse aflate în marș spre Balcani vor atinge linia Dunării la sfârșitul lunii mai 1877. Ca urmare a noii poziții politico-diplomatice și militare a României, Imperiul otoman a trecut la ripostă armată:

- 6 aprilie 1877 – un bastiment otoman a atacat și a sechestrat la Bechet șase nave românești încărcate cu cereale;
- 20 aprilie 1877 – un detașament otoman a incendiat un pichet de grăniceri la Chiselet, a atacat satul din apropiere și a jefuit o cantitate apreciabilă de cereale și un număr însemnat de vite;
- 20 aprilie 1877 – în apropiere de Silistra a fost sechestrată o altă navă românească încărcată cu cereale;
- 21 aprilie 1877 – artileria otomană a bombardat Brăila, iar a doua zi un monitor otoman a deschis focul asupra orașului Reni;
- 22 aprilie 1877 – ambarcațiunile otomane au pătruns pe râul Jiu și le-au atacat pe cele românești din zona Bechet;
- 23 aprilie 1877 – în cursul zilei a fost atacat pichetul românesc din Oinacu (Vlașca) de către o ambarcațiune otomană.

În ziua de 26 aprilie 1877, artileria otomană din Vidin a bombardat timp de trei ore Calafatul. Bateriile 1, 2 și 6 din Regimentului 1 artilerie au ripostat din plin și au tras 130 de proiectile. „După bombardamentul dintre Calafat – Vidin a urmat curând alt bombardament între Oltenița și Turtucaia. Precum la Calafat, așa și la Oltenița tunurile române au fost triumfătoare”⁹, consemna „Gazeta Transilvaniei”

⁹ „Gazeta Transilvaniei”, Anul XL, nr. 34 din 4 mai 1877.

la 4 mai 1877. Adunarea Deputaților, pe 29 aprilie 1877, și Senatul României, pe 30 aprilie 1877, vor vota o moțiune prin care vor aproba actele politico-diplomatice ale Guvernului de la București și vor recunoaște existența stării de război dintre România și Imperiul otoman. Pe 9 mai 1877, Mihail Kogălniceanu, ministrul de externe al României, interpelat de către deputatul Nicolae Fleva cu privire la modul în care puterile europene fuseseră informate despre noile raporturi româno-otomane, a declarat în mod solemn: „Suntem independenți; suntem națiune de sine stătătoare [...]; nu am nici cea mai mică îndoială și frică de a declara în fața reprezentanțiunei naționale că noi suntem o națiune liberă și independentă”¹⁰. Adunarea Deputaților și Senatul României au aprobat, în aceeași zi, moțiunea care consfințea independența României în raporturile cu Imperiul otoman și au cerut guvernului să lucreze ca „independența ei (României – n. n.) să fie recunoscută și garantată de marile puteri europene”¹¹.

În condițiile desfășurării operației strategice de acoperire a liniei Dunării de către armata română, având drept obiectiv împiedicarea unui atac otoman la nord de fluviu ce ar fi putut complica efortul de concentrare al armatei imperiale ruse, pompierii militari s-au aflat în linia întâi a războiului neatârnat încă din primele zile. „Trupele române, protejând propria lor frontieră pe Dunăre, au făcut un mare serviciu rușilor, prin faptul că au împiedicat pe turci să ocupe și să fortifice capete de pod pe malul de nord al Dunării”¹², consemna ziarul „The Times” pe 23 mai 1877. Unul dintre cele mai importante puncte strategice de pe linia Dunării era Calafatul. Militarii români vor reamenaja vechile fortificații ridicate la Calafat de către Corpul de observație dislocat în zonă pe timpul războiului turco-sârb din 1876, vor săpa tranșee și vor amenaja poziții de infanterie, vor ridica noi poziții de tragere pentru artileria grea. Sub coordonarea maiorului de artilerie A. Popescu, se vor amenaja pozițiile bateriilor de coastă **Carol** (la nord de oraș, pentru a supraveghea Dunărea și Vidinul), **Elisabeta** (la est, în apropierea malului Dunării), **Mircea** (la vest, pe o ridicătură ce domina împrejurimile), **Ștefan cel Mare** (la sud de bateria Mircea, pentru supravegherea Dunării), **Renașterea** (la sud de Calafat, pentru a-l păzi de o forțare a Dunării dinspre Ciuperceni). Totodată, se vor amenaja o serie de redute (Basarab, 26 aprilie, România, Transilvania, Bucovina etc.), precum și o serie de crochiuri speciale de unde se putea vedea în mod exact distanța de la fiecare baterie până la obiectivul ei, garnizoana otomană din Vidin. În Turnul Pompierilor din Calafat se va instala un post de observare pentru corectarea tirului de artilerie.

La sfârșitul lui mai și începutul lui iunie 1877 va fi gata și **Independența**, ultima baterie de coastă. Bateriile de artilerie de la Calafat vor fi încadrate pentru început cu subunități de la Regimentele 1 și 2 artilerie, care vor fi redislocate începând din mai 1877 și înlocuite cu 320 de militari din Corpul flotei și de la

¹⁰ *Istoria militară a poporului român*, și urm., p. 640.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Ion Panțuru, *op. cit.*, p. 25.

Divizionul de Pompieri București. Bateria de coastă **Independența** avea o poziție strategică extrem de importantă în economia apărării liniei Dunării față de o eventuală incursiune otomană și, în fapt, era structurată pe două componente: bateria de mortiere și bateria de tunuri din bronz calibru 152,4 mm achiziționate din Rusia țaristă. Căpitanul Constantin Horezeanu (instructorul de artilerie al Divizionului de Pompieri București) se ocupase de achiziționarea și aducerea în țară a 18 mortiere ghintuite de calibru 152,4 mm și 18 tunuri Lavrov de asediu din bronz comprimat cu încărcare pe la culată (model 1872, calibru 152,4 mm), care vor sosi la Calafat, însoțite de căpitanul de artilerie rus Ivanov, la data de 1 iunie 1877. Căpitanul Ivanov va rămâne la dispoziția comandamentului artileriei române de la Calafat. Începând cu data de 14 mai 1877, 80 de pompieri-artileriști aflați sub comanda căpitanului Constantin Horezeanu vor încadra bateria de coastă **Independența**, în timp ce „plutonul afară din rânduri”, aflat sub comanda căpitanului Virgil Hepites, va deservi parcul de artilerie al bateriilor de coastă. Marinarii din Corpul flotei au preluat serviciul la bateria de mortiere, în timp ce pompierii-artileriști vor deservi cele 7 tunuri de 152,4 mm – model 1872. Comanda supremă a bateriilor de coastă a fost încredințată, ca urmare a Ordinului nr. 43 al Marelui Cartier General român, maiorului Nicolae Dimitrescu-Maican, comandantul Corpului flotei, în condițiile în care marinarii predominau în structura acestui dispozitiv artileristic.

În cursul zilei de 6 iunie 1877, generalul Gheorghe Lupu va raporta Marelui Cartier General român că „...bateria «Independența» e deja armată cu douăsprezece mortiere, azi și mâine vom așeza și tunurile”¹³. Pe 12 iunie 1877 se va consemna botezul focului pentru bateria de coastă **Independența**. Comandantul artileriei Corpului I armată, colonelul Iulius Dunca, va raporta generalului Gheorghe Lupu: „...pe la 5 ½ p. m. (ora 17.30 – n. n.), turcii au început a trage asupra lucrătorilor de la Bateria «Independența». Cele dintâi focuri ale lor au fost o salvă de 4 focuri asupra «Independenței» și alta de 2 asupra «Elisabetei»... răspunzând, bateriile noastre... au avut un tir foarte corect”¹⁴. Bateria **Independența** va trage 7 proiectile de 152,4 mm. În zilele următoare, bateriile de coastă românești își vor regla tirurile astfel încât generalul Gheorghe Lupu va telegrafia Marelui Cartier General român: „...Moara, ambrasuri, vase în port și mai multe case au fost distruse. Niciodată până acum tirul n-a fost așa de bine îndreptat și cred că nu s-a făcut [mai] mare rău Vidinului ca astăzi”¹⁵. În consecință, artileria otomană din Vidin va bombarda în mod constant și cu o frecvență foarte mare cu precădere poziția bateriei **Independența**. Colonelul Iulius Dunca, comandantul artileriei Corpului I armată, va confirma faptul că toate bateriile de coastă, fără excepție, fuseseră atinse, dar „mai cu osebire «Independența», asupra căreia cu drept cuvânt putem zice că ploua cu obuze”¹⁶. Referindu-se la moralul artileriștilor din bateriile de coastă, maiorul

¹³ *Ibidem*, p. 28.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, p. 28–29.

¹⁶ *Ibidem*.

Dionisie Fotino, noul comandant al bateriilor de coastă, raporta comandantului artileriei Corpului I armată: „...am constat cu o vie plăcere curajul, devotamentul și sângele rece atât a celor din Bateria «Renașterea» și «Independența» 1 și 2 (tunuri și mortiere – n. n.), precum și al comandanților și ofițerilor lor”¹⁷.

Bateria **Independența-tunuri**, dotată cu 7 piese de 152,4 mm și deservită de pompierii căpitanului Constantin Horezeanu, va avea drept obiective în zona Vidinului: Conacul Pașei, Castelul Bulgar și Fortul Sud. Bateriile **Independența-mortiere** (dotată cu 6 mortiere, calibru 152,4 mm) și **Elisabeta** (dotată cu 4 tunuri, calibru 121,3 mm), ambele deservite de marinari, vor avea aceleași obiective de tir. Bateria **Carol** (dotată cu 6 tunuri de oțel Krupp, calibru 87 mm – model 1875), deservită de artileriștii Regimentului 1 artilerie, trăgea asupra tuturor obiectivelor și asupra Fortului Nord. Bateriile **Renașterea** (dotată cu 12 mortiere, calibru 152,4 mm și 40 de servanți) și **Ștefan cel Mare** (dotată cu 6 tunuri franceze, calibru 121,3 mm și 60 de servanți), deservite de subunități din Regimentul 1 artilerie, aveau drept obiectiv Fortul Sud și casele din jurul său. Pe 11 iulie 1877, detașamentul căpitanului Horezeanu și-a mărit efectivele cu încă 80 de pompieri: 45 erau din Divizionul de pompieri București, 15 din Secția de pompieri Pitești și 20 din Bateria de pompieri Craiova. Bateria **Independența** avea, astfel, cel mai mare efectiv de militari. Totodată, soseau pe câmpul de luptă și 8 tunuri de 78,5 mm ce urmau a intra, mai apoi, în compunerea Bateriei **Carol**, după plecarea în august a bateriilor Regimentului 1 artilerie care o deserviseră până atunci.

În cursul lunii iulie 1877, pe măsură ce dispozitivul strategic românesc de pe linia Dunării se reorganiza, trei dintre tunurile aflate în Divizionul căpitanului Horezeanu vor fi deplasate la Ciuperceni cu misiunea de-a bloca înaintarea pe Dunăre a unor monitoare otomane. La sfârșitul lui iulie 1877, Secția de pompieri de la Ciuperceni (2 tunuri, calibru 152,4 mm – model 1872 și 38 de servanți) era încă în poziție de luptă și în subzistența dorobanților din zonă. Celălalt tun de 152,4 mm dislocat în zonă se afla în poziție de luptă într-unul din punctele „Bogdan” sau „Canapa”. În decembrie 1877, pe măsură ce se pregătea asediul Vidinului, generalul de brigadă Nicolae Haralambie, comandantul Corpului de vest, va ordona ca cele 3 tunuri calibru 152,4 mm „...să fie duse grabnic la Calafat”. În august 1877, Bateria **Independența** va mai pierde alte două tunuri de 152,4 mm ce vor fi mutate în organica și subzistența bateriei **Ștefan cel Mare** până în decembrie 1877. Bateria **Independența** va primi în locul tunurilor grele de asediu pe cele franceze de 121,3 mm. O propunere de uniformizare a puterii de foc a bateriilor de coastă de la Calafat prin redistribuirea tunurilor calibru 152,4 mm, făcută de către maiorul Dionisie Fotino în septembrie 1877, a fost respinsă, pentru moment, de generalul Gheorghe Lupu, însă va deveni realitate până la sfârșitul anului.

În raportul din 30 ianuarie 1878, căpitanul Constantin Horezeanu va menționa faptul că Bateria **Independența** mai avea în dotare doar un singur tun calibru 152,4 mm cu care, folosind șrapnele, putea să-i oblige pe tunarii din Vidin

¹⁷ *Ibidem*.

să se ascundă. „Atunci s-a resimțit imediat bateria mea de vehemența focului turcesc pe care abia-l mai puteam înfrâna prin șrapnele aruncate cu tunul de 15 cm. Bombele turcești eclatau cu o rară exactitate pe erbării (depozitele de pulbere ale bateriei erau în număr de 4, bine îngropate și acoperite cu un strat gros de pământ – n. n.), în ambrazură, la coada afetelor, deasupra capului nostru, în fine, peste toată bateria cu o iuțeală extraordinară...”¹⁸, consemna căpitanul Constantin Horezeanu cu referire la scăderea puterii de foc a bateriei. Amenajările genistice și grija manifestată de către comandantul detașamentului au ușurat modul în care cei 30 de pompieri-artileriști au depășit greutățile vieții de campanie (lipsă de alimente, de lemne de foc și de construcții, de adăposturi încăpătoare pentru servanți), precum și asprimea iernii de la cumpăna anilor 1877–1878.

ÎNTĂRIREA APĂRĂRII LINIEI DUNĂRII

În condițiile în care evoluțiile operațiilor militare din războiul ruso-turc au impus trecerea Dunării de către Armata de operații, pentru început Divizia 4 infanterie (în perioada 16–24 iulie) și, mai apoi, restul trupelor (14–22 august), Divizionul de pompieri București a primit, la 25 august 1877, ordinul de mobilizare generală pentru a forma baterii teritoriale active. Pompierii vor forma trei baterii de artilerie active înarmate cu câte 6 tunuri franceze și o a patra baterie cu 4 tunuri belgiene de bronz, cu încărcare pe la gura țevii. La 10 septembrie 1877, Bateriile a 3-a și a 4-a își vor uni efectivele și vor forma Bateria a 3-a activă de pompieri. Bateriile active de pompieri vor ocupa poziții de luptă pe linia Dunării, cu excepția Bateriei a 3-a activă care va lupta pe fronturile de la Rahova și Vidin. Pe 21 septembrie 1877, Bateria a 2-a activă de pompieri, aflată sub comanda locotenentului Boerescu, de la Arsenalul armatei, va porni spre Calafat. Documentele vremii relevă faptul această baterie de artilerie era semnalată, la 27 septembrie, în zona localității Cetate și dispunea de 98 de soldați, 82 de cai, 6 tunuri belgiene, calibru 86,5 mm, 3 care de muniții, un afet de schimb, o forjă, un car de baterie cu muniții și un furgon pentru furaj. În cursul zilei de 22 octombrie 1877, Bateria a 2-a activă de pompieri va efectua proba tunurilor prin trageri la țintă și va intra în dispozitivul redutei Basarab. Căpitanul Puică Nicolae, comandantul Secției de pompieri Pitești, va prelua comanda acestei Baterii. Bateria 1 activă de pompieri va părăsi Bucureștiul pe 6 octombrie 1877 și, sub comanda locotenentului Cucu (de la Pirotehnia armatei), va ajunge la Calafat unde va intra în dispozitiv la reduta 26 aprilie. Comanda Bateriei va fi preluată de către căpitanul Constantin Bujoreanu, comandantul Bateriei teritoriale de pompieri Roman.

Divizionul de pompieri București va mai mobiliza, la 2 noiembrie 1877, încă două baterii active de artilerie, Bateriile a 4-a și a 5-a, care vor intra în dispozitivul de la Calafat, la sfârșitul lui decembrie 1877, încadrând Bateria de coastă Ștefan

¹⁸ *Ibidem*, p. 31.

cel Mare. Pompierii-artileriști detașați de la bateria **Independența** la **Ștefan cel Mare** se vor întoarce la unitatea de bază, cu excepția a trei sergenți-instructori care vor rămâne pe loc pentru a completa instrucția de artilerie a noilor recruți. Pe parcursul întregului război, pompierii-artileriști din organica bateriei **Independența** vor sprijini permanent instruirea noilor recruți din bateriile nou-create la începutul toamnei anului 1877. Bateriile 1 și 2 active de pompieri vor fi în subordinea maiorului Dionisie Fotino, comandantul artileriei divizionare Calafat. Detașamentul Horezeanu, „plutonul afară din rânduri”, Bateriile a 4-a și a 5-a teritoriale de artilerie se vor afla în structura bateriilor de coastă aflate sub comanda maiorului Nicolae Dimitrescu-Maică, comandantul flotilei.

După căderea Plevnei (28 noiembrie 1877), trupele române reorganizate în Corpul de Vest, comandat de generalul de brigadă Nicolae Haralambie, vor începe operațiunile militare împotriva garnizoanelor otomane din Bulgaria de Vest, respectiv Belogradcik, Smârdan și Vidin. Bateriile de pompieri-artileriști din dispozitivul militar românesc de pe linia Dunării aveau să participe din plin la asediul și bătălia Vidinului din ianuarie 1878. Pregătirile pentru marea înclăștare de la Vidin au fost extrem de intense, respectiv culegerea de informații, afluirea rezervelor de muniții și alimente, completarea efectivelor și a cadrelor de comandă în condițiile în care bateriile de coastă erau conduse numai de către un singur ofițer, care nu putea sta în permanență pe poziție, evacuarea populației civile din zona de luptă etc. Totodată, au fost revocate ordinele privind deplasarea anumitor unități, precum și a unui detașament de pompieri care urma să plece din Calafat spre București. În cursul zilei de 21 noiembrie 1877, 5 000 de proiectile pentru tunurile de 152,4 mm vor fi aduse în depozitele bateriilor de coastă de pe linia Dunării. Pe 21 decembrie 1877, generalul de brigadă Nicolae Haralambie a ordonat ca toate tunurile bateriilor de coastă dispersate la Bechet și Nedeea să fie duse cât mai repede la Calafat. Pe 8 ianuarie 1878, colonelul George Slăniceanu, comandantul Diviziei de rezervă din Calafat, va ordona evacuarea populației civile din zonă, având în vedere că operațiunile împotriva Vidinului vor avea drept consecință un bombardament puternic și intensiv din poziția Calafat.

În conformitate cu Ordinul circular nr. 115 din 11 ianuarie 1878, emis de comandantul Corpului de Vest, generalul de brigadă Nicolae Haralambie, bateriile de artilerie din Calafat „vor începe bombardarea orașului Vidin îndată ce tunurile de dincoace vor începe a trage, spre a aduce mai multă confuzie în mișcările trupelor inamice”¹⁹. Bateriile 1 și 2 active de pompieri, aflate în organica artileriei Diviziei de rezervă de la Calafat, vor contribui în mod semnificativ la neîntreruptele bombardamente, de zi și de noapte, asupra Vidinului. Maiorul Dionisie Fotino menționa faptul că „ceea ce am văzut însă lămurit, este aprinderea a două ghimii turcești de către Bateria 2 divizionară, comandant căpitanul Puică”²⁰. Menționăm faptul că bateriile căpitanilor Puică Nicolae și Bujoreanu Constantin vor fi obligate

¹⁹ *Ibidem*, p. 34.

²⁰ *Ibidem*.

să-și limiteze, începând cu 15 ianuarie 1878, consumul de muniții la numai 100 de proiectile/zi, iar cu 20 ianuarie la 50 de proiectile/zi ca urmare a faptului că asediul Vidinului se prelungea. Referindu-se la comportamentul în luptă al pompierilor-artileriști, maiorul Dionisie Fotino raporta: „...În tot timpul bombardării, moralul trupei și al domnilor ofițeri a fost excelent, deși o dată au stat 72 ore fără adăpost, sub cer și pe un vânt și un frig din cele aspre”²¹. În continuarea raportului, comandantul artileriei divizionare Calafat consemna: „...În tot timpul acestor douăsprezece zile (11–23 ianuarie 1878), bateriile care s-au distins, în general, mai mult prin tenacitatea și infatigabilitatea (fr. *infatigable*, neobosit – n. n.) lor, au fost Bateriile 1 și 2 active de pompieri, iar prin justetea tragerii s-au distins Bateriile 3 și 4 din Regimentul 1 de artilerie, ceea ce se datorește parte materialului, parte oamenilor mai instruiți, căci oamenii Bateriilor 1 și 2 active intrau pentru prima oară în foc, căutând a li se face chiar teoria tragerii de către ofițeri în mijlocul focului...”²² Maiorul Dionisie Fotino îi va propune pe căpitanii Bujoreanu și Puică pentru a fi recompensați cu Virtutea Militară și, totodată, acordarea a câte 8 medalii pentru fiecare baterie, cu care urmau a fi recompensați „cei mai bravi dintre gradele inferioare”. Căpitanul Horezeanu Constantin a recomandat pentru Virtutea Militară pe locotenentul Ion Tupagu, iar din rândurile trupei: 5 sergenți, 7 brigadieri (caporali) și 17 soldați-pompieri artileriști. În urma încheierii armistițiului ruso-turc, la 23 ianuarie 1878, activitatea pompierilor-artileriști aflați în dispozitivul strategic de pe linia Dunării a încetat, însă aceștia vor rămâne în zona Calafat în organica Diviziei a I infanterie a colonelului Dimitrie Lecca până în luna august. Pe 5 august 1878, Divizionul de pompieri București a fost demobilizat, armamentul a fost predat la Arsenalul armatei, în dotarea sa rămânând doar 4 tunuri Krupp de bronz, calibru 78 mm, pentru instrucție.

ÎN LUPTA PENTRU CĂDEREA PLEVNEI, RAHOVEI ȘI VIDINULUI

Pompierii-artileriști se vor acoperi de glorie nu numai în duellurile de artilerie de pe linia Dunării, în cadrul acoperirii strategice executate de către unitățile Corpului de observație, ci și în fața Plevnei, la Rahova și în asaltul asupra Vidinului. La 1 martie 1877 se vor înființa două noi regimente de artilerie (Regimentele 3 și 4 artilerie), iar pentru completarea efectivelor acestor noi unități vor fi încadrați militari din rezervă și alte arme. Într-un astfel de context, Bateria 1 călărească a căpitanului C. Alexandrescu din Regimentul 3 artilerie primea în organică un număr de 13 pompieri, iar Bateria a 3-a (comandant – căpitan Gheorghe Lupașcu) din același regiment încadra 44 de pompieri din Secțiile Giurgiu, Ploiești și Brăila, alături de cei 43 de tunari, 50 de rezerviști, 2 voluntari și 16 marinari. Căpitanul Gheorghe Lupașcu era strâns legat de arma pompierilor, deoarece comandase Bateria de pompieri Roman în perioada 1875–1877 și va comanda, mai apoi, Bateria de pompieri Brăila (1882 – 1886).

²¹ *Ibidem*, p. 35.

²² *Ibidem*.

Bateria a 3-a din Regimentul 3 artilerie (din Divizia 4 infanterie) a intrat în dispozitiv de luptă la Oltenița, în cursul zilei de 30 aprilie 1877, și s-a evidențiat „prin precizia tirului (din 4 mai 1877 – n. n.), izbutind a pune focul în Turtucaia”²³. Pe 8 mai 1877, bateria căpitanului Gheorghe Lupașcu a fost înlocuită în teatrul de luptă de către trupele ruse și s-a întors în București. Căpitanul Gheorghe Lupașcu a fost decorat cu medalia Virtutea Militară, iar subunitatea sa se va deplasa, din nou, spre linia Dunării. La 26 mai 1877, Bateria a 3-a din Regimentul 3 artilerie va ocupa poziții de tragere în zona Islaz, respectiv în punctele de tragere Bogdan-Dragoș, Tudor Vladimirescu și Vlad Țepeș. Artileriștii căpitanului Gheorghe Lupașcu vor sprijini prin focul tunurilor lor asaltul trupelor ruse, din 3 și 4 iulie 1877, asupra cetății Nicopole. În lupta din 3 iulie 1877, Bateria a 3-a din Regimentul 3 artilerie a împrăștiat gruparea de trupe otomane care încerca să se regrupeze în preajma Scivoritului. Bateria căpitanului Gheorghe Lupașcu a fost citată prin Ordinul de zi nr. 50 din 4 iulie 1877 al colonelului Grigore Cantilli, comandantul Brigăzii 1 infanterie.

Pe măsură ce trupele ruse duceau lupte grele pentru cucerirea Plevnei, la solicitarea Înalțului comandament rus, din 19 iulie 1877, trupele române au început să treacă Dunărea pentru a sprijini cel de-al treilea atac asupra Plevnei. Bateria a 3-a din Regimentul 3 artilerie a trecut Dunărea, pe 24 iulie 1877, și a luat poziție de luptă pentru a asigura trecerea Dunării de către unitățile Diviziilor 3 infanterie, 4 infanterie și de rezervă (Armata de operații). Bateria căpitanului Gheorghe Lupașcu împreună cu Bateriile 1 și 5 artilerie vor forma Divizionul de artilerie al Diviziei 4 infanterie, aflat sub comanda maiorului Alexandru Fălcoianu. Bateria a 3-a din Regimentul 3 artilerie va lua poziție de luptă în fața Plevnei, în cursul zilei de 25 august 1877, pe înălțimile ce dominau satul Grivița.

În condițiile existenței unui redan (un avanpost întărit) în fața Griviței, care împiedica operațiunea de amplasare a artileriei române și ruse la o distanță favorabilă executării focului direct asupra pozițiilor fortificate ale otomanilor, Regimentele 13 dorobanți și 5 linie (infanterie) au atacat redanul în dimineața zilei de 27 august 1877. Atacul românesc va fi sprijinit de focul unei secții a Bateriei 1 călăreață din Regimentul 3 artilerie, condusă de sublocotenentul Artur Hartel, care se va poziționa în sud-estul redanului. Concentrarea tirului artileriei otomane asupra poziției secției Bateriei 1 călăreață va provoca pierderi grele artileriștilor români și va crea serioase probleme atacului celor două regimente românești. Sesizând pericolul, căpitanul Gheorghe Lupașcu a dispus ca Bateria a 3-a din Regimentul 3 artilerie să ocupe, „în goana cailor”, poziții lângă oamenii sublocotenentului Artur Hartel și au obligat, astfel, prin tirul său, trupele și artileria otomană să se retragă. Ca urmare a tirului rapid și precis al artileriștilor din Bateria a 3-a, redanul a putut fi păstrat. În cursul nopții, oamenii căpitanului Gheorghe Lupașcu și-au îngropat tunurile în pământ și au ridicat parapete. Toate acestea îi vor permite, în următoarele zile, să reziste cu succes pe această poziție ce va fi cunoscută ca fiind „bateria de la Movilă”.

²³ *Ibidem*, p. 40.

În istoricul de luptă al Regimentului 3 artilerie se consemnează, pentru ziua de 28 august 1877: „Colonelul (Enrik – n. n.) Herkt (comandantul regimentului) primi raportul mr. Fălcoianu, care se afla la bateria Lupașcu, că această baterie, fiind atacată de o artilerie inamică prea numeroasă, nu va putea rezista în poziția ce ocupă, având deja mai mulți oameni și cai omorâți și răniți și, pentru a se încredința de situația bateriei, colonelul vine în baterie, unde constată că ea se află în luptă cu 2 redute (Grivița 1 și 2 – n. n.) și cu o baterie inamică plasată deasupra redutei nr. 1, mai spre stânga și sub întăririle de la Plevna. Focul inamicului a fost de o intensitate extremă. Obuzele și șrapnelele soseau în serii de câte 4 și 6 cu o rapiditate foarte mare... Constatând că poziția ocupată de bateria Lupașcu era foarte importantă... luând în considerație și cererea ofițerilor bateriei de a persista în poziție, colonelul Herkt a decis a se menține bateria în luptă”²⁴. Înălți ofițeri ai armatei imperiale ruse, precum colonelul Demidov, aghiotant al țarului Alexandru al II-lea, au vizitat Bateria a 3-a în cursul zilei de 28 august pentru a-i felicita pe bravii artileriști români. În cursul nopții de 28 spre 29 august 1877, Bateria a mai fost întărită cu încă două tunuri, ajungând la un total de 10 piese de artilerie. În dimineața zilei de 29 august 1877, Bateria a 3-a din Regimentul 3 artilerie reușește, ca urmare a tirului său, să reducă la tăcere artileria otomană din reduta Grivița nr. 1 astfel încât „inamicul retrage tunurile din ambrazure, mascându-le cu gabionuri”²⁵. **Ca urmare a acestui succes militar, întreaga Bateria a 3-a din Regimentul 3 artilerie a fost citată prin Ordinul de zi nr. 53 din 28 august 1877 al Marelui Cartier General al armatei aomâne, iar căpitanul Gheorghe Lupașcu a fost decorat cu ordinul militar Steaua României cu spade. Imperiul rus l-a decorat pe comandantul Bateriei a 3-a cu ordinele militare Sfântul Gheorghe și Sfânta Ana, iar restului bateriei le erau acordate câte patru cruci ale ordinului militar rus Sfântul Gheorghe și medalia românească Virtutea Militară. Numele căpitanului Gheorghe Lupașcu se află înscris, pentru eternitate, în galeria puținilor ofițeri străini care au primit înalta distincție militară rusească și ale căror nume se regăsesc în Sala Ordinului Sfântul Gheorghe de la Kremlin.**

Totodată, trebuie menționat faptul că și pompierii-artilerişti care încadrau Bateria 1 artilerie, condusă de căpitanul C. Alexandrescu, observând o coloană otomană care ieșea dintre cele două redute Grivița pentru a lovi trupele române din flanc „...a pornit în galop și a trecut de Movilă”, a luat poziție la 700 de metri distanță de redută și printr-un „foc bun, hrănit cu obuze și șrapnele forțară coloana inamică de a se replia în cea mai mare dezordine”²⁶. Bateria a 3-a din Regimentul 3 artilerie se va remarca în luptele din fața Plevnei și în zilele de 6 septembrie și 7 octombrie 1877. După căderea Plevnei (28 noiembrie 1877), căpitanul Gheorghe Lupașcu a primit funcția de comandant al pieței orașului. Era un semn al recunoașterii contribuției lui și a oamenilor din subordinea sa la marea victorie de la Plevna. Referindu-se la comportamentul Bateria a 3-a din Regimentul 3 artilerie

²⁴ *Historicul Regimentului 3 de artilerie*, p. 26.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, p. 27.

în luptele purtate de către trupele române pentru cucerirea cetății Belogradcik, colonelul Grigore Cantilli consemna: „...Bateria Lupașcu își menține cu toată demnitatea onoarea ce i s-a făcut de a se aduce la cunoștința armatei purtarea dinaintea Griviței”²⁷.

Istoria războiului neatârării consemnează, totodată, luptele și sacrificiile pompierilor-artileriști din cadrul Bateriei a 3-a activă de pompieri. Bateria a fost formată numai din pompieri și a fost pusă sub comanda căpitanului Alexandru Bolintineanu (din Divizionul de pompieri Iași), însă acesta va conduce, în fapt, coloana de muniții a Diviziei a IV-a infanterie. Locotenentul Constantin Petrovici (Secția de pompieri Bârlad), secondat de locotenentul George Sterie (Secția de pompieri Botoșani), va asigura comanda bateriei. Pe 13 septembrie 1877, Bateria a 3-a activă de pompieri și-a început deplasarea spre Turnu-Măgurele și, mai apoi, spre Nedeea (Dolj), unde va staționa în intervalul 23 – 27 octombrie 1877. Bateria se constituise prin contopirea efectivelor altor două baterii, astfel încât se poate estima că efectivul ei era în jur de 160 de pompieri și 4 tunuri franceze de bronz, calibru 121,3 mm.

În contextul pregătirilor care se făceau pentru alcătuirea dispozitivului militar românesc menit a cuceri Rahova, Bateria a 3-a activă de pompieri a trecut Dunărea, la 5 noiembrie 1877, pentru a se alătura celorlalte baterii de artilerie: **Kalinderu**, **Manolescu** și **Borănescu**, trecute la 14 octombrie și intrate în compunerea Corpului de pe Vid și Isker aflat sub comanda colonelului George Slăniceanu. Bateria a 3-a activă de pompieri a primit misiunea de-a sprijini batalionul căpitanului Constantin Merișescu în ocuparea și apărarea podului de peste râul Ogost, astfel încât să se interzică ieșirea trupelor otomane din Rahova spre Vidin. În dimineața zilei de 9 noiembrie 1877, trupele otomane din Rahova au atacat batalionul căpitanului Merișescu, însă acesta, sprijinit de focul artileriei române, precum și de patru escadroane de roșiori și două secții de artilerie rusă, a respins atacul. După căderea Rahovei, colonelul George Slăniceanu mulțumea unităților militare din compunerea Corpului de pe Vid și Isker, menționând pe lângă Bateria 3, 4 și 5 din Regimentul 2 artilerie și „bateria teritorială” (Bateria a 3-a activă de pompieri).

După căderea Rahovei, Bateria a 3-a activă de pompieri va rămâne alături de bateriile Regimentului 2 artilerie, care deserveau Brigada 1 din Divizia 1 infanterie, și va începe deplasarea spre Vidin. La 2 ianuarie 1878, comanda bateriei va fi preluată de căpitanul Constantin Fotino din Regimentul 3 artilerie. Pe 6 ianuarie 1878, Bateria a 3-a activă de pompieri era cantonată, alături de comandamentul Divizie 4 infanterie și bateriile căpitanilor Hepites și Zănescu, la Nazîr Mahala. La 11 ianuarie 1878, Bateria a 3-a activă de pompieri era dispersată pe două aliniamente: 1) la sud de Vidin, la o depărtare de 2 km, o secție a bateriei, comandată de locotenentul Sterie George, întărea puterea de foc a bateriilor comandate de către ofițerii Grămățescu, Creminianu și Zănescu și 2) restul Bateriei, sub comanda căpitanului Constantin Fotino, se afla în cea mai înaintată poziție a trupelor

²⁷ Ion Panțuru, *op. cit.*, p. 44.

române, Tatargik, și bombarda artileria otomană din Novoselo. În raportul înaintat de către colonelul Grigore Ipătescu, comandantul Brigăzii 2 infanterie, către generalul Gheorghe Anghelescu, comandantul Diviziei 4 infanterie, cu referire la luptele din jurul Vidinului, se menționa: „...bateria Fotino, nu mai puțin, a fost și ea la înălțimea misiunii sale. În ziua de 12 a curente, a susținut și ea atacul împreună cu bateria Hepites, iar pe ziua de 13 a luat poziții în satul Tatargik, unde se află și acum, însărcinată fiind a bate Novoselo și a proteja podul ocupat de trupele noastre”²⁸.

Având în vedere noua configurare a dispozitivului militar strategic românesc, Bateria a 3-a activă de pompieri a primit ordinul de-a trece Dunărea, la 16 ianuarie 1878, și de-a intra în organica Diviziei a I-a infanterie aflată sub comanda colonelului Dimitrie Leca, alături de Bateriile 1 și 2 active de pompieri. Era pentru prima dată când toate bateriile de pompieri-artileriști se aflau în organica aceleiași structuri militare. Documentele militare ale vremii, precum și memorialistica războiului de neam, au consemnat faptul că pompierii-artileriști din Bateria a 3-a activă de pompieri și-au făcut datoria pe câmpul de luptă în condiții extrem de dificile (lipsa cailor celor mai buni, a mijloacelor de transport pentru hrana oamenilor și a cailor etc.), astfel încât s-a observat că ea „...a urmat operațiile războiului ca și celelalte baterii numai datorită voinței servanților pompieri, care purtau cu cinste pe câmpurile de luptă ale independenței stindardul cauzei pentru care se jertfisera eroic înaintașii lor în urmă cu aproape trei decenii”²⁹.

COLOANELE DE MUNIȚII ȘI POMPIERII MILITARI

În efortul de luptă al unei armate un rol important revine aprovizionării cu muniții a trupelor aflate în linia întâi a luptei. Dintr-o astfel de perspectivă, putem considera că Decretul nr. 792 din 7 aprilie 1877 conferea pompierilor militari un rol extrem de important în economia viitorului teatru de operații. În conformitate cu prevederile acestuia, se vor organiza patru coloane de muniții aferente celor patru divizii care formau armata română. În fruntea lor au fost numiți ofițeri-pompieri, respectiv:

- la coloana de muniții a Diviziei 1 infanterie a fost numit căpitanul Mihail Nițescu, din Bateria de pompieri Craiova, ajutat de locotenentul Ion Tupagu, din Secția de pompieri Severin și locotenentul C. Varlam, din Divizionul de pompieri București;
- la coloana Divizie 2 infanterie a fost numit căpitanul Dimitrie Pandelescu, din Bateria de pompieri Ploiești, secondat de sublocotenentul I. Constantinidi și A. Pandelescu, ambii din Divizionul de pompieri București;
- coloana de muniții a Diviziei 3 infanterie a fost încredințată căpitanului C. Bujoreanu, din Bateria de pompieri Roman, ajutat de locotenentul

²⁸ Ion Panțuru, *op. cit.*, p. 39.

²⁹ *Ibidem*.

C. Livezeanu, din Bateria de pompieri Brăila, și sublocotenentul Masin Mihalache, din Divizionul de pompieri București;

- la coloana Diviziei 4 infanterie a fost numit căpitanul Al. Bolintineanu, ajutat de sublocotenentul I. Alecsandrescu, ambii din Divizionul de pompieri Iași.

Pe 14 mai 1877, în conformitate cu prevederile Ordinului nr. 136 al Marelui Cartier General român, coloanele de muniții au fost subordonate operativ comandantului artileriei de divizie, iar administrativ locotenent-colonelului Anton Costiescu, din Marele Cartier General. Ca urmare a împărțirii armatei române în Armata de operații și Corpul de observație, s-au format, în baza Ordinului de zi nr. 39 din 23 iulie 1877, următoarele coloane: 1) coloana principală a Diviziei a I-a infanterie activă, comandată de căpitanul Mihail Nițescu (48 de trăsură), și coloana principală a Corpului de observație, comandată de locotenentul Ion Tupagu (41 de trăsură) și 2) coloana principală de muniții a Diviziei a II-a infanterie active, comandată de căpitanul Dimitrie Pandelescu (51 de trăsură), și coloana secundară a Corpului de observație, comandată de sublocotenentul Ion Parapeanu (15 trăsură), din Divizionul de pompieri București. Structura de organizare a coloanelor de muniții ale Diviziilor 3 și 4 infanterie a rămas neschimbată.

În condiții extrem de dificile, generate de lipsa de efecte militare (cizme, haine, lenjerie de corp etc.), cai și căruțe, din cauza personalului (călărași și milițieni) îmbătrânit, lipsei de corturi pentru ofițeri și trupă etc. în organica coloanelor de muniții, deplasarea acestor coloane spre zona de concentrare de la Calafat s-a făcut abia spre sfârșitul lunii mai și începutul lunii iunie 1877. Militarii din coloanele de muniții, abia sosiți în zona de concentrare, s-au implicat din plin în efortul de consolidare a dispozitivului strategic de pe linia Dunării, prin transportul de alimente, materiale de construcții, piese de artilerie și muniții etc. Într-un raport din 30 octombrie 1877, căpitanul Mihail Nițescu consemna, cu referire la comportamentul locotenentului C. Varlam, faptul că acesta „...a transportat la timp materialul de coaste așezat pe bateriile Calafatului, a transportat fără multă întârziere materialul podului de la Amărăști, întins pe latul Dunării la Corabia...”³⁰.

Totodată, ca urmare a ordinului de mobilizare a bateriilor de artilerie active, din august 1877, Divizionul de pompieri București își retrace o parte din ofițeri de la comanda coloanelor de muniții, detașând alții, respectiv: 1) îl retrace pe căpitanul C. Bujoreanu de la coloana Diviziei 3 infanterie și îl numește la comanda Bateriei a 1-a active de pompieri; 2) căpitanul Dimitrie Pandelescu este retras de la coloana Diviziei 2 infanterie și numit la comanda Bateriei a 2-a active de pompieri; 3) căpitanul Al. Bolintineanu a părăsit coloana Diviziei 4 infanterie și a preluat Bateria a 3-a activă de pompieri, iar căpitanul Alexandru Zăgănescu (nepotul și fiul adoptiv al eroului din 13 septembrie 1848, căpitanul Pavel Zăgănescu), din Bateria de pompieri Galați, a preluat comanda coloanei de muniții a Diviziei 3 infanterie. Locotenenții Petrovici Constantin și Sterie George vor părăsi și ei coloanele de muniții pentru a

³⁰ *Ibidem*, p. 45.

prelua comanda Bateriei a 3-a active de pompieri, iar locotenentul, avansat căpitan, Nicolae Puică va lua comanda Bateriei a 2-a active de pompieri. „Aducerea dar a coloanei de munițiuni pe câmpul de bătaie este meritul de energie, de abnegațiune, de supunere și de ordine a acestor încercați și bătrâni soldați...”³¹, consemna căpitanul Mihail Nițescu într-un raport privind comportamentul subordonaților săi pe câmpul de luptă. Comandantul artileriei Corpului de Vest îi raporta generalului de brigadă Nicolae Haralambie, cu referire la coloanele de muniții ale Marii Unități, următoarele: „...nu se aștepta nimeni, ca pe un timp atât de aspru, după cum era în luna decembrie, această coloană să-și poată aduce tot materialul cu munițiune de război în fața Vidinului și încă tocmai în momentul oportun de acțiune, parcurgând o distanță așa de mare pe un teren aproape impracticabil”³². Superiorii acestor ofițeri-pompieri vor propune decorarea căpitanului Mihail Nițescu cu ordinul Steaua României, clasa a V-a, a căpitanului Al. Bolintineanu, precum și avansarea locotenentului C. Varlam la gradul de căpitan. Cele consemnate în revista „Virtutea Militară” din 1910, în necrologul dedicat căpitanului Alexandru Zăgănescu și activității sale în războiul independenței, se pot constitui într-un omagiu adus atât lui cât și eroismului și luptei pompierilor militari din coloanele de muniții, precum și din bateriile de artilerie ale pompierilor-militari din cadrul Armatei de operații și a celei de pe linia Dunării, respectiv: „...a fost întotdeauna la timp, acolo unde i s-a indicat... trecând prin toate pericolele și greutatea drumurilor nepracticeabile”³³.

Trebuie menționat faptul că începând cu 12 octombrie 1877 va fi pus la dispoziția generalului Alexandru Cernat, comandantul Armatei de operații, un grup de 16 ofițeri de pompieri din diferite garnizoane și unități de pompieri aflate în țară. Acești ofițeri vor prelua comanda unor subunități și unități aflate pe fronturile de la Plevna, precum locotenentul Panu (Divizionul de pompieri Iași) la Regimentul 5 linie, locotenentul Hociung (Divizionul de pompieri Iași) la Regimentul 11 dorobanți și locotenentul Caplea (Bateria de pompieri Brăila) la Regimentul 16 dorobanți. Veteranul Dincă Bălșanu, deși în vârstă de 60 de ani, se va înrola voluntar și va fi ajutorul comandantului Regimentului 9 Călărași și, mai apoi, comandant al garnizoanei orașului Craiova. Pe 7 aprilie 1881, generalul George Slăniceanu va propune crearea unor noi regimente de artilerie având drept sprijin existența bateriilor teritoriale de pompieri, ca urmare a faptului că acestea se dovediseră tot așa de solide pe câmpul de luptă ca și celelalte baterii de artilerie ale armatei. Pe 1 aprilie 1883 se vor înființa Regimentul 6 artilerie din artileria teritorială a Divizionului de pompieri București și Regimentul 7 artilerie din diferite baterii teritoriale de artilerie. **Pe 8 octombrie 1878, la parada victoriei din București, în semn de respect pentru bravura și eroismul Corpului de pompieri militari pe fronturile războiului neatârării, tunurile capturate de la trupele otomane au fost prezentate de către pompieri.**

³¹ *Ibidem*, p. 47.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*.

MILITARY FIREFIGHTERS ON THE BATTLE FIELDS OF THE WAR
OF STATE INDEPENDENCE (1877–1878)

Abstract

Winning the state independence, fighting bare hands against the Ottoman redoubts at Plevna, Rahova and Vidin (1877–1878) was an absolutely necessary and natural step on the road to the Great Union of December 1, 1918. In these historical moments, the Corps of the Military Firefighters was in the first line of the great national and social transformations, the affirmation of the Romanian nation and its will for freedom and independence. In the battle for the conquest of the State Independence of Romania, the military firefighters covered themselves in glory and at the same time engraved a unique and unrepeatable page in the history of this weapon. On October 8, 1878, at the Victory Parade in Bucharest, as a sign of respect for the bravery and heroism of the Military Fire Corps on the fronts of the War of Liberation, the cannons captured from the Ottoman troops were presented by the firemen.

Keywords: Independence war, military firefighters, artillery.